

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.22>

POJĘCIE I ISTOTA ODREBNEGO POSTĘPOWANIA W SPRAWACH O UZNANIE SPADKU PO ZMARŁYM

Araik Kochkadamyan

*kandydat na stopień doktora filozofii Katedry Dyscyplin Cywilnoprawnych Narodowej Akademii Spraw
Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-1075-7360
melnik_alla@ukr.net*

Adnotacja. Artykuł poświęcono wyjaśnieniu pojęcia i istoty postępowania specjalnego, w którym rozpatrywane są sprawy o uznanie spadku po zmarłym. Podkreślono, że oddzielne postępowanie w sprawach o uznanie spadku po zmarłym charakteryzuje się inną istotą i specyficzną naturą materialno-prawną, która jest określona przez pewne cechy przedmiotów i metod ochrony sądowej. Stwierdzono, że takie sprawy mają cechy podmiotowego składu uczestników, przedmiotu działalności sądowej oraz procedury proceduralnej rozpatrywania i rozstrzygnięcia spraw. Do przedmiotów ochrony sądowej w odrębnym postępowaniu w sprawach o uznanie spadku po zmarłym zalicza się zarówno uzasadnione interesy, jak i niepodważalne subiektywne prawa osób fizycznych, prawnych lub państwa.

Określono sposoby ochrony praw i interesów w oddzielnym postępowaniu w sprawach o uznanie spadku po zmarłym, które przewidują potwierdzenie obecności lub braku faktów prawnych mających znaczenie dla ochrony praw i interesów osoby lub stworzenie warunków wykonywania przez nią osobistych praw niemajątkowych lub majątkowych lub potwierdzenie obecności lub braku praw niepodlegających zaskarżeniu.

Słowa kluczowe: postępowanie odrębne, spadek po zmarłym, majątek po zmarłym, uznanie spadku za spadek po zmarłym, spadek, spadkodawca, spadkobierca, hromada terytorialna, obrona sądowa.

CONCEPT AND ESSENCE OF SEPARATE PROCEEDINGS IN CASES ON RECOGNITION OF THE INHERITANCE AS ESCHEAT PROPERTY

Araik Kochkadamyan

*Ph.D. recipient of the Department of Civil and Legal Disciplines of the National Academy
of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-1075-7360
melnik_alla@ukr.net*

Abstract. The article is devoted to clarifying the concept and essence of a separate proceeding in the order of which cases on recognition of the inheritance as escheat property are considered. It is emphasized that separate proceedings in cases on recognition of the inheritance as escheat property are characterized by a different essence and a specific material and legal nature, which is determined by certain features of the objects and methods of judicial protection. It is established that such cases are characterized by the peculiarities of the subject composition of participants, the subject of judicial activity and the procedural order of consideration and resolution of cases. Legal interests and undisputed subjective rights of individuals, legal entities, or the state are included in the objects of legal protection in separate proceedings in cases on recognition of the inheritance as escheat property.

The methods of protection of rights and interests in separate proceedings in cases on recognition of the inheritance as escheat property, which involve confirmation of the presence or absence of legal facts that are important for the protection of the rights and interests of a person or the creation of conditions for the exercise of personal non-property or property rights or confirmation of the presence or absence of undisputed rights are determined.

Key words: separate proceedings, escheat heritage, escheat property, recognition of the inheritance as escheat property, heritage, testator, heir, territorial community, judicial protection.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ВИЗНАННЯ СПАДЩИНИ ВІДУМЕРЛОЮ

Араїк Кочкадамян

*здобувач наукового ступеня доктора філософії кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-1075-7360
melnik_alla@ukr.net*

Анотація. Статтю присвячено з'ясуванню поняття та сутності окремого провадження, у порядку якого розглядаються справи про визнання спадщини відумерлою. Акцентовано, що окремому провадженню у справах про

визнання спадщини відумерлою характерна різна сутність і специфічна матеріально-правова природа, яка визначається певними особливостями об'єктів й способів судового захисту. Констатовано, що таким справам притаманні особливості суб'єктного складу учасників, предмета судової діяльності та процесуального порядку розгляду й вирішення справ. До об'єктів судового захисту в окремому провадженні у справах про визнання спадщини відумерлою віднесено як законні інтереси, так і неоспорювані суб'єктивні права фізичних, юридичних осіб або держави.

Визначено способи захисту прав та інтересів в окремому провадженні у справах про визнання спадщини відумерлою, що передбачають підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, які мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Ключові слова: окреме провадження, відумерла спадщина, відумерле майно, визнання спадщини відумерлою, спадщина, спадкодавець, спадкоємець, територіальна громада, судовий захист.

Вступ. Реалізація стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу передбачає формування єдиного європейського правового простору та забезпечення загальноєвропейських стандартів цивільного судочинства, одним із видів якого є окреме провадження.

Характеризуючи окреме провадження як самостійну підгалузь цивільного процесуального права, зазначимо, що воно наділене певною специфікою засобів правового регулювання та має особливу процедуру розгляду справ. Виникнення справ окремого провадження пов'язане з потребою підтвердження певного юридичного факту або його відсутності, що має значення для охорони прав, свобод та інтересів особи. Особливістю окремого провадження є відсутність спору щодо права, що водночас не виключає наявності спору про факт, що полягає в неочевидності його існування. Саме у порядку окремого провадження розглядаються справи про визнання спадщини відумерлою, що також відрізняються специфікою процесуального порядку розгляду.

Проблеми охорони прав та інтересів шляхом встановлення судом фактів, що мають юридичне значення, теоретичні та практичні питання становлення, розвитку й функціонування окремого провадження загалом та окремого провадження у справах про визнання спадщини відумерлою зокрема, досліджувались такими вітчизняними та зарубіжними вченими-процесуалістами, як С.М. Абрамов, М.А. Амфітеатров, А.В. Андрушко, В.М. Аргунов, С.С. Бичкова, Ю.В. Білоусов, В.В. Блажесев, В.Г. Бобко, Й.Г. Богдан, І.В. Болокан, Л.А. Ванеєва, Є.В. Васьковський, І.В. Венедіктова, О.М. Ганкевич, О.В. Гетьманцев, А.Г. Гойхбарг, В.М. Горшеньов, Л.Є. Гузь, М.А. Гурвич, К.В. Гусаров, А.А. Добровольський, О.Д. Дукельський, М.М. Дякович, П.Ф. Єлісейкін, І.В. Жилінкова, П.П. Заворотько, Ю.О. Заїка, М.Б. Зейдер, Р.Ф. Каллістратова, А.Ф. Клейнман, В.В. Комаров, Л.В. Красицька, В.А. Кройтор, Г.К. Крючков, Н.С. Кузнєцова, С.В. Курильов, О.Є. Кухарєв, А.О. Любавський, О.Г. Лук'янова, М.В. Марков, А.О. Мельников, М.М. Михайлов, Р.М. Мінченко, І.Б. Морейн, Л.А. Музика, М.Н. Нассулаєв, П.О. Недбайло, М.О. Німак, А.С. Новосад, Ю.К. Осіпов, О.О. Первомайський, Ю.А. Попов, С.В. Поленіна, В.І. Прокопенко, О.А. Прянішніков, Є.Г. Пушкар, В.К. Пучинський, С.Р. Рахмонов, І.В. Решетнікова, О.В. Розгон, З.В. Ромовська, Є.О. Рябоконт, Г.О. Світлична, В.І. Тертишніков, І.В. Удальцова, А.В. Усталов, С.Я. Фурса, Д.М. Чечот, Г.В. Чурпіта, М.С. Шакарян, В.М. Шерстюк, М.Й. Штефан, С.В. Щербак, К.С. Юдельсон, Є.М. Ярков, М.М. Ясинюк та інші.

Аналіз стану наукової розробки інституту окремого провадження у справах про визнання спадщини відумерлою дає підстави для висновку про те, що зазначена проблематика предметно не досліджувалася у науці цивільного процесуального права. З огляду на це недостатньо розробленими залишається низка питань щодо окремого провадження у справах про визнання спадщини відумерлою, що потребує подальшого наукового дослідження.

Виокремлення процесуальних особливостей окремого провадження у справах про визнання спадщини відумерлою є неможливим без встановлення його поняття та сутності. Отже, враховуючи специфіку окремого провадження як одного з непозовних видів цивільного судочинства, а також особливу юридичну природу справ про визнання спадщини відумерлою, метою статті є дослідження поняття та сутності окремого провадження у таких справах та перспектив розвитку інституту окремого провадження в системі вітчизняного цивільного процесуального права.

Основна частина. Чинним Цивільним процесуальним кодексом (далі – ЦПК) України передбачено три форми проваджень цивільного процесу в суді першої інстанції: наказне провадження, позовне провадження та окреме провадження (ч. 2 ст. 19) (Цивільний процесуальний кодекс України, редакція 2022), а об'єктом судового захисту є права, свободи чи інтереси, що виникають із відповідних правовідносин.

Окреме провадження серед інших інститутів цивільного процесуального права привертає особливу увагу, а об'єднання справ у спеціальний вид цивільного судочинства пов'язано з їх особливою юридичною природою, а також специфікою суб'єктного складу (Чурпіта, 2011: 46).

Характеризуючи окреме провадження за ЦПК УРСР 1924 р., А.Г. Гойхбарг зазначав, що до окремих проваджень судів належать безспірні справи, у яких суд діє скоріше як орган нотаріальний, який засвідчує певні факти, необхідні для здійснення суб'єктивних цивільних прав (Гойхбарг, 1928: 285).

Порівняльним аналізом системи справ окремого провадження в різні періоди розвитку цивільного процесуального законодавства підтверджується належність до нього однакових за природою справ. В історичному ракурсі простежується то розширення, то звуження переліку справ, які віднесені законодавцем до окремого провадження.

Цивільним процесуальним кодексом України окреме провадження визначено як вид позовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав (ч. 1 ст. 293), а також передбачено перелік цивільних справ, що віднесені законом до складу справ окремого провадження (ч. 2 ст. 293) (Цивільний процесуальний кодекс України, редакція 2022).

З-поміж переліку справ, що розглядаються судом в порядку окремого провадження, виокремлюються справи про визнання спадщини відумерлою. З наведеного визначення вбачається, що особливістю окремого провадження є те, що у ньому розглядаються справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або оспорення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Окремому провадженню у справах про визнання спадщини відумерлою характерна різна сутність і специфічна матеріально-правова природа, яка визначається певними особливостями об'єктів й способів судового захисту. Окрім того, таким справам притаманні особливості суб'єктного складу учасників, предмета судової діяльності та процесуального порядку розгляду й вирішення справ.

Отже, об'єктами судового захисту в окремому провадженні у справах про визнання спадщини відумерлою можуть бути як законні інтереси, так і неоспорювані суб'єктивні права фізичних, юридичних осіб або держави.

Що стосується законних інтересів, які захищаються у порядку окремого провадження, то вони існують поза межами цивільних та інших правовідносин, віднесених до юрисдикції суду. Їх специфіка полягає в тому, що такі інтереси є юридичними та з їх задоволенням (захистом) у їх носія виникає можливість реалізувати у майбутньому ті чи інші суб'єктивні права. Причому такі законні інтереси, за підходом до цього законодавця, стають об'єктом захисту як виняток із загального правила, оскільки захищаються в несудовому порядку (Комаров, Світлична, Удальцова, 2011).

Способами ж захисту прав та інтересів в окремому провадженні у справах про визнання спадщини відумерлою є підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Виходячи з цього, об'єкт і спосіб судового захисту можуть бути критеріями класифікації справ окремого провадження у справах про визнання спадщини відумерлою.

За об'єктом судового захисту науковці (Комаров, Світлична, Удальцова, 2011) виокремлюють дві групи справ окремого провадження:

- 1) справи, у яких об'єктом захисту є законні інтереси, що не опосередковані суб'єктивним правом;
- 2) справи, у яких об'єктом захисту є неоспорювані суб'єктивні права.

Також, за способом судового захисту справи окремого провадження поділяються на справи:

- 1) про зміну правового статусу фізичних осіб;
- 2) про встановлення фактів, що мають юридичне значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов для здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав;
- 3) про відновлення чи визнання неоспорюваних суб'єктивних прав фізичних, юридичних осіб або держави;
- 4) про примусове здійснення певних правових дій (Комаров, Світлична, Удальцова, 2011).

Незважаючи на загальну дискусійність питання, можна зазначити, що сутністю окремого провадження за предметом судового розгляду та об'єктом судового захисту є, зокрема, відсутність у ньому спору про право, об'єктом судового захисту насамперед визначається саме охоронюваний законом інтерес, а до предмета судової діяльності віднесено встановлення певних юридичних фактів і станів з метою подальшого здійснення заінтересованими особами суб'єктивних прав, а також специфічна судова процедура.

Об'єктом судового захисту в окремому провадженні можуть бути також і неоспорювані суб'єктивні права фізичних, юридичних осіб або держави. Кожна справа окремого провадження має ті чи інші властивості та особливості, однак їх поєднують спільні риси, які автономізують це провадження і відрізняють від позовного та наказного проваджень (Комаров, Світлична, Удальцова, 2011).

Підтверджуючи той факт, що окреме провадження є унікальним явищем у правовій регламентації встановлення юридичних фактів, І. В. Удальцова стверджує, що розгляд справ окремого провадження судом пов'язаний із здійсненням, так би мовити, «судового управління» у випадках, коли законодавець покладає на суд непритаманну йому функцію установлення тих чи інших обставин без розв'язання спору про право. При цьому законодавець виходить із доцільності такого рішення, покладаючи встановлення юридичних фактів на суддю, який має особливий правовий статус суб'єкта судової влади, та поширюючи на процедуру розгляду цих справ форму цивільного судочинства (Удальцова, 1999: 3–16).

Щодо питання відумерлої спадщини, то воно врегульоване Цивільним кодексом (далі – ЦК) України. Так, ст. 1277 ЦК України окреслено підстави для визнання спадщини відумерлою, зокрема це: відсутність спадкоємців за заповітом і за законом; усунення спадкоємців від права на спадкування; неприйняття спадкоємцями спадщини, а також відмова спадкоємців від її прийняття (Цивільний кодекс, редакція 2022).

За наявності однієї з наведених підстав орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини, а якщо до складу спадщини входить нерухоме майно – за його місцезнаходженням, зобов'язаний подати до

суду заяву про визнання спадщини відумерлою (після спливу одного року з часу з дня смерті спадкодавця або з дня оголошення судом його померлим (ч. 3 ст. 46 ЦК України)).

Процесуальний порядок визнання судом спадщини відумерлою визначений главою 9 розділу IV Цивільного процесуального кодексу України. Суд визнає спадщину відумерлою за правилами окремого провадження.

Відумерлою є спадщина, визнана як така на підставі встановлення судом існування (чи не існування) кількох юридичних фактів (окрім, самого факту смерті спадкодавця, такими фактами можуть бути: відсутність спадкоємців за заповітом та законом, усунення спадкоємців від спадщини тощо) та виконання відповідним органом місцевого самоврядування необхідних процедурних (процесуальних) дій, спрямованих на набуття територіальною громадою прав та обов'язків померлої особи (Відумерлість спадщини...).

Заява про визнання спадщини відумерлою у випадках, встановлених ЦК України, подається до суду за місцем відкриття спадщини або за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини. Також заява про визнання спадщини відумерлою може подаватися кредитором спадкодавця, а якщо до складу спадщини входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення – власниками або користувачами суміжних земельних ділянок. У такому разі суд залучає до розгляду справи органи місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини та/або за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини (Цивільний кодекс, редакція 2022).

Заява про визнання спадщини відумерлою розглядається в порядку окремого провадження, відповідно до вимог ст. ст. 293, 294, 334–338 ЦПК України.

Важливо, щоб у заяві про визнання спадщини відумерлою були вказані такі відомості, як час і місце відкриття спадщини; інформація про майно, що становить спадщину; а також наведені докази, які свідчать про належність цього майна спадкодавцю, або ж про відсутність спадкоємців за заповітом і за законом, чи про усунення їх від права на спадкування, або про неприйняття ними спадщини, чи про відмову від її прийняття (наприклад, факт настання смерті спадкодавця підтверджується свідоцтвом про смерть, виданим РАЦС, або судовим рішенням).

Таким чином, можна стверджувати, що захист інтересів заявника можливий лише за умови надання доказів.

Участь заявника при розгляді судом справи про визнання спадщини відумерлою є обов'язковою, так само обов'язковим вбачається і повідомлення усіх заінтересованих осіб і залучення до участі у справі органів місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини та (або) за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини.

Свою чергою, суд, встановивши факт відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, або усунення спадкоємців від права на спадкування, або ж прийняття спадщини чи відмови від її прийняття спадкоємцями, ухвалює рішення про визнання спадщини відумерлою та про передачу її територіальній громаді відповідно до закону.

Варто зазначити, що спадщина, не прийнята спадкоємцями, охороняється до визнання її відумерлою відповідно до ст. 1283 ЦК України. Таким чином, якщо спадщину визнано відумерлою, витрати на охорону спадкового майна відшкодовуються органом місцевого самоврядування, який від імені територіальної громади здійснює право власності щодо спадщини, яку визнано відумерлою (ч. 4 ст. 1283) (Цивільний кодекс, редакція 2022).

Варто зауважити, що до тих пір, поки відумерла спадщина не перейде у власність, наприклад, територіальної громади на підставі відповідного судового рішення, спадкове майно має бути описане, та відповідно до закону забезпечується його охорона, яка покладається на нотаріуса за місцем відкриття спадщини, а у разі його відсутності – на відповідний орган місцевого самоврядування (селищні, сільські ради).

Відтак, якщо власником відумерлого майна стала територіальна громада, вона зобов'язана задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця, що заявлені відповідно до ст. 1231 ЦК України. Якщо ж такими власниками відумерлого майна є декілька територіальних громад, вимоги кредиторів спадкодавця задовольняються ними пропорційно до вартості відумерлого майна, набутого у власність кожною з них.

Перехід відумерлого майна у комунальну власність надає територіальній громаді право на повне розпорядження таким майном. Залежно від призначення відумерле майно може бути передане в користування іншим особам або в оренду, відчужене (продане) тощо. У разі наявності у спадкодавця боргів цивільно-правова відповідальність покладається на територіальну громаду, яка набула право власності.

Згідно з ч. 2 ст. 1280 ЦК України, якщо майно, на яке претендує спадкоємець, котрий пропустив строк для прийняття спадщини, перейшло як відумерле до територіальної громади і збереглося, спадкоємець має право вимагати його передання в натурі (а якщо ж таке майно продане, спадкоємець має право на грошову компенсацію) (Цивільний кодекс, редакція 2022).

У разі якщо в установленому законом порядку були заявлені вимоги кредиторів відповідний орган місцевого самоврядування зобов'язаний їх задовольнити (ч. 4 ст. 1277 ЦК України) (Цивільний кодекс, редакція 2022), а саме має бути відшкодована: майнова шкода (збитки), що завдані спадкодавцю за його життя; моральна шкода (якщо вона була присуджена спадкодавцю до його смерті).

Також, якщо за життя спадкодавця була стягнена судом неустойка (штраф, пеня), що не відшкодовувалася, власник відумерлої спадщини зобов'язаний сплатити її кредитору. Відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої спадкодавцю, може бути лише у межах вартості спадкового майна, яке за судовим рішенням

як відумерле майно перейшло у комунальну власність (якщо розмір майнової та моральної шкоди, завданої спадкодавцю, виявиться непомірно великим, порівняно із загальною вартістю відумерлого майна, за позовом органу місцевого самоврядування розмір відшкодування може бути зменшений).

Отже, відумерла спадщина – та, яка залишилася після смерті власника і не перейшла іншій людині (спадкоємцю), зокрема, це може бути будинок, квартира чи земельна ділянка, у визначений законом термін вона має перейти у власність суб'єктів звернення до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою, до яких віднесено орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини, а якщо до складу спадщини входить нерухоме майно – за його місцезнаходженням; кредитор спадкодавця; власники або користувачі суміжних земельних ділянок, якщо до складу спадщини входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення.

Висновки. Справи про визнання спадщини відумерлою мають як свої особливості, що обумовлюють специфічний порядок їх розгляду і вирішення, так і спільні риси, які дають підстави об'єднати їх в окремих вид провадження.

Особа, задля здійснення певного права, за відсутності очевидних фактів, які його підтверджують, в порядку окремого провадження має право звернутися до суду з метою встановлення юридичних фактів для подальшого здійснення відповідних суб'єктивних прав та реалізації охоронюваних законом інтересів.

Кожній особі для захисту в суді свого права, чи інтересу необхідно довести наявність того чи іншого юридичного факту та надати відповідні докази щодо цього. Більшість юридичних фактів може бути доведено на підставі офіційних документів. У той самий час, якщо такі документи відсутні, то особа втрачає можливість отримати права, які б могли виникнути на підставі таких документів. Встановлення юридичних фактів є одним із видів справ окремого провадження.

Статус відумерлої спадщини в порядку окремого провадження визначає суд, за рішенням якого вона переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини, а нерухоме майно – за його місцезнаходженням. Відтак, ніким не успадкована нерухомість стає власністю територіальної громади, у межах якої вона розташована.

Список використаних джерел:

1. Відумерлість спадщини. «WikiLegalAid» – довідково-інформаційна платформа правових консультацій. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/>
2. Гойхбарт А.Г. Курс гражданского процесса. М., 1928. 320 с. URL: <https://dspace.spbu.ru/handle/11701/18391>
3. Комаров В.В., Світлична Г. О., Удальцова І.В. Окреме провадження: монографія / за ред. В.В. Комарова. Х.: Право, 2011. 312 с.
4. Удальцова І.В. Проблема судебного признания гражданина ограниченно дееспособным или недееспособным: учеб. пособ. Харьков: Нац. юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого, 1999. 46 с.
5. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV (редакція від 10 жовт. 2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV (редакція від 6 листоп. 2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
7. Чурпіта Г.В. Деякі аспекти суб'єктного складу справ окремого провадження, що виникають із сімейних правовідносин. Юридична наука. 2011. № 6. С. 46–52.

References:

1. Vidumerlist spadshchyny [Escheating of heritage]. «WikiLegalAid» – dovidkovo-informatsiina platforma pravovykh konsultatsii. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> [in Ukrainian].
2. Hoikhbart, A.H. (1928). Kurs hrazhdanskoho protsessu [Civil procedure course]. Mosvka. 320 s. URL: <https://dspace.spbu.ru/handle/11701/18391>. [in Russian].
3. Komarov, V.V., Svitlychna, H.O. & Udaltsova, I.V. (2011). Okreme provadzhennia [Separate proceedings]: monohrafiia / za red. V.V. Komarova. Kharkov: Pravo, 312 s. [in Ukrainian].
4. Udaltsova, Y.V. (1999). Problema sudebnoho pryznannya hrazhdanyna ohranychenno deesposobnym yly nedeesposobnym [The problem of judicial recognition of a citizen is limited to competent or incompetent]: ucheb. posob. Kharkov: Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho, 46 s. [in Ukrainian].
5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine] vid 16 sichnia 2003 roku. № 435-IV (redaktsiia vid 10 zhovtnia 2022 roku). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
6. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Civil Procedure Code of Ukraine] vid 18 bereznia 2004 roku № 1618-IV (redaktsiia vid 6 lystopada 2022 roku). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].
7. Churpita, H.V. (2011). Deiaki aspekty subiektnoho skladu sprav okremoho provadzhennia, shcho vynykaiut iz simeinykh pravovidnosyn [Some aspects of the subject composition of cases of separate proceedings arising from family legal relations]. Yurydychna nauka. 6, 46–52. [in Ukrainian].